

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Мотиваційні особливості амбівалентності особистості з порушенням зору в
ранній юності

Виконала студентка групи СО-4
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Петрова Аліна Олексіївна
Керівник: Панов М. С.
Рецензент: Походенко С. В.
Нормоконтроль _____ Ю. В. Клочкова

Запоріжжя
2020 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 52 с., 3 табл., 3 рис., 42 джерела, 2 додатки.

Об'єкт дослідження – амбівалентність особистості з порушенням зору в ранній юності.

Мета дослідження – розкрити зміст та структуру амбівалентності юнацтва з порушенням зору, визначити мотиваційні координати прояву цієї риси в юнацькому віці.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення наукової літератури; спостереження, бесіди, стандартизоване опитування, використання проєктивних методик, статистичні методи обробки отриманих даних.

Особистісна амбівалентність носить як конструктивний, гармонійний (інтеграція протилежностей у позитивну стійку спрямованість), так і деструктивний дисгармонійний характер (розбалансованість, дезінтеграція протилежностей у негативну спрямованість). Даний феномен особливо загострюється у юнацькому віці, психологічними особливостями якого є індивідуалізм і спрямованість до людей; толерантність та інтолерантність; недовіра, страх і прагнення довіряти; доброзичливість та агресивність; потреба мати стосунки з іншими й потреба в самотійності, незалежності – все це сприяє виникненню інтенсивної амбівалентності.

ОСОБИСТІСНА АМБІВАЛЕНТНІСТЬ, РАННЯ ЮНІСТЬ, МОТИВАЦІЯ, ПОРУШЕННЯ ЗОРУ, СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА НЕАДАПТОВАНІСТЬ, СПРЯМОВАНІСТЬ.

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку українського суспільства, в умовах радикальних соціально-економічних змін масова та індивідуальна свідомість характеризується протилежністю оцінок подій, що відбуваються, суперечливістю внутрішнього світу особистості. Нерозривний зв'язок між проблемами суспільства й особистості, наростання колізій оточуючого світу підвищують рівень особистісної амбівалентності, яка відображає тенденцію до одночасного відкидання і прийняття індивідом як зовнішнього, так і свого внутрішнього світу.

Особистісна амбівалентність носить як конструктивний, гармонійний (інтеграція протилежностей у позитивну стійку спрямованість), так і деструктивний дисгармонійний характер (розбалансованість, дезінтеграція протилежностей у негативну спрямованість). Даний феномен особливо загострюється у юнацькому віці у дітей з порушенням зору, психологічними особливостями якого є індивідуалізм і спрямованість до людей; толерантність та інтолерантність; недовіра, страх і прагнення довіряти; доброзичливість та агресивність; потреба мати стосунки з іншими й потреба в самотійності, незалежності – все це сприяє виникненню інтенсивної амбівалентності.

Водночас соціальна ситуація розвитку в юнацькому віці у осіб з порушенням зору характеризується такою психологічною особливістю, як його «зустріч» з мінливим уявним світом майбутнього в нестабільному, кризовому соціумі, що переживається учнями як проблема з позитивно-негативним забарвленням та прагненням урівноважити, інтегрувати протилежності, визначити власну позицію у світі. Тому саме в цей період, з одного боку, особистісна амбівалентність розвивається на високому рівні інтенсивності, що спричиняє неузгоджені характеристики особистості, а з іншого боку, психологічні особливості старшокласників («яким бути?») є чутливими для формування професійно орієнтованих знань, умінь та навичок, а також змін у мотиваційній, афективно-когнітивній та поведінковій сферах особистості. Крім

того, амбівалентність низької інтенсивності є необхідною умовою інтеграції Я, психічного здоров'я індивіда.

Феномен амбівалентності знаходиться в полі зору соціології (О. Донченко, Е. Дюркгейм, І. Лисий, Р. Мертон); психіатрії (Д. Атвуд, Е. Блейлер, Б. Брандшафт, П. Ганнушкін, Д. Голбер, Ю. Дем'янов, Н. Дмитрієва, Ц. Короленко, Д. Шапіро), педагогіки (С. Бадмаєва, Є. Баранова, Н. Щуркова), а також психології (О. Борисюк, Т. Зелінська, Т. Курило, Н. Прохорчук, Р. Хавула, І. Шастко). У зарубіжній психологічній літературі цей феномен досліджується як результат неусвідомленого зіткнення двох протилежних форм інстинктивних потягів особистості (З. Фройд); як необхідна складова психічного розвитку (К. Абрахам, Г. Блюм, Е. Еріксон, М. Клейн, Г. Нюнберг, Ф. Ріман); як конфліктні емоції, потреби (К. Левін) та результат незадоволення потреби людського розуму в послідовності (С. Осгуд, Ж. Піаже, Л. Фестінгер); як особистісна диспозиція в контексті її взаємозв'язку з психічним здоров'ям і самоактуалізацією (А. Маслоу, К. Роджерс). Лише декілька вітчизняних досліджень присвячені окремим аспектам особистісної амбівалентності: як морально-психологічній проблемі (І. Михеєва, Р. Хавула); амбівалентності у поведінці дітей раннього віку по відношенню до незнайомого дорослого (О. Борисюк, Т. Сорокіна); розвитку у дітей уявлень про амбівалентні емоції (О. Гордєєва); як властивість соціальних установок (Т. Лук'яненко, В. Хабайлюк, А. Хурчак, І. Шастко); психологічний зміст, механізми та закономірності розвитку особистісної амбівалентності в юнацькому віці (Т. Зелінська, Т. Курило).

Разом з тим проведений аналіз показує, що проблема мотиваційних особливостей прояву амбівалентності особистості з порушенням зору в ранній юності не досліджувалася. На сьогоднішній день у вітчизняній психології виникла потреба вивчати дану особистісну рису не на рівні часткових аспектів, що є необхідним етапом вивчення будь-якого явища, а досліджувати психологічні особливості, структуру, механізми та засоби зниження її інтенсивності.

Таким чином соціальна значущість проблеми та її недостатнє вивчення і зумовили вибір теми даного дослідження «Мотиваційні особливості амбівалентності особистості з порушенням зору в ранній юності».

Об'єкт дослідження: амбівалентність особистості з порушенням зору в ранній юності.

Предмет дослідження: мотиваційні особливості прояву особистісної амбівалентності у юнаків з порушенням зору.

Мета дослідження – розкрити зміст та структуру амбівалентності юнацтва з порушенням зору, визначити мотиваційні координати її прояву.

Відповідно до поставленої мети було визначено такі завдання дослідження:

1. Дослідити теоретико-методологічні підходи до вивчення психологічних особливостей прояву амбівалентності особистості з порушенням зору в ранній юності.

2. Виявити мотиваційні особливості особистісної амбівалентності у юнацтва з порушенням зору.

3. Визначити критерії і показники діагностики мотиваційних ознак прояву амбівалентності особистості з порушенням зору в ранній юності.

4. Скласти типологію амбівалентної особистості з порушенням зору на рівні мотиваційно збалансованих/розбалансованих проявів у юнацькому віці.

Теоретико-методологічною основою дослідження виступають: фундаментальні науково-психологічні положення про сутність й закономірності юнацького віку (Г. Балл, І. Бех, І. Булах, Л. Божович, І. Дубровіна, І. Кон, С. Максименко, Н. Максимова, В. Поліщук, Г. Прихожан, А. Реан, В. Рибалка, Д. Фельдштейн та ін.); суб'єктні стратегії організації особистістю юнацького віку свого життя (С. Бабатіна, О. Гріньова, П. Лушин, В. Роменець, В. Татенко, В. Чернобровкіна та ін.); дослідження комунікативних стратегій та проблеми розуміння себе та іншого (Т. Зелінська, Л. Карамушка, В. Москаленко, Т. Піроженко, Н. Чепелева та ін.); сучасні наукові погляди щодо особливостей розвитку та становлення особистості з порушенням зору

(В. Кобильченко, Є. Клопота, О. Паламар, Т. Семенишина, Є. Синьова, С. Федоренко та ін.).

Для вирішення поставлених завдань нами було розроблено програму дослідження, реалізація якої передбачала використання комплексу теоретичних та емпіричних методів: аналіз, співставлення, систематизація, узагальнення теоретичного та емпіричного матеріалу. Прикладна частина роботи виконана із використанням методів спостереження, бесіди, стандартизованих опитувальників та проєктивних методик, статистичних методів обробки отриманих даних.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що були підібрані методики з визначення амбівалентності особистості з порушенням зору в ранній юності; розроблена програма емпірико-діагностичного дослідження окресленої проблеми. Також, основні результати дослідження доцільно використовувати в процесі освітньої підготовки та підвищення кваліфікації спеціальних психологів і корекційних педагогів.

База дослідження. Дослідження проводилося з старшокласниками з порушенням зору Комунального закладу «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат «Орієнтир» Запорізької обласної ради 15-17 років (n=45 осіб).

Апробація результатів дослідження: Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі : Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 9–10 квітня 2020 р.) Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2020.

Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (всього 42 найменування) та додатків. Основний зміст бакалаврської роботи викладено на 43 сторінках, загальний обсяг роботи становить 52 сторінки. Робота містить 3 таблиці та 3 рисунка.

ВИСНОВКИ

У нашому дослідженні представлено вирішення проблеми вивчення мотиваційних особливостей амбівалентності у юнацтва з порушенням зору.

Амбівалентність юнацтва з порушенням зору є важливою складовою її внутрішнього світу. Ми визначаємо амбівалентність юнацтва з порушенням зору як особистісну рису, що проявляється у співіснуванні рівних за силою взаємовиключних протилежностей у мотивації, когніціях, афектах та поведінці відносно зовнішнього чи то внутрішнього світу. Особистісна амбівалентність проявляється в будь-яких ситуаціях конкордантно (гармонійно), дискордантно (негармонійно) чи патологічно. Зважаючи на те, що в сучасних суспільних умовах постійно підвищується рівень особистісної амбівалентності, стає необхідним дослідження даного психічного утворення та шляхів впливу на нього.

Вивчення особливостей прояву амбівалентності юнацтва з порушенням зору є важливим з огляду специфіки даного вікового періоду як проміжного етапу від дитинства до дорослості та впливу цього феномена на психічне здоров'я, особистісне зростання юнаків. Розвиток особистості в юнацькому віці може відбуватися конструктивно або деструктивно залежно від інтенсивності прояву даної риси особистості. Особистісна амбівалентність юнаків є діалектичною єдністю змістовних та динамічних компонентів, що мають специфічні показники та прояви у юнацькому віці.

Домінуючою складовою структури особистісної амбівалентності юнацтва з порушенням зору є мотиваційна сфера. Основним критерієм її прояву є мотивація афіліації (мотиви прагнення прийняття та страху знехтування). Ці мотиваційні характеристики визначають її інтенсивність прояву особистісної амбівалентності, що дає змогу провести типологію амбівалентної особистості на рівні мотиваційно збалансованих/розбалансованих та дезінтегрованих проявів у юнацькому віці.

У ході емпірико-діагностичного дослідження з'ясовано, що у юнацтва з порушенням зору домінує дискордантний рівень особистісної амбівалентності. Він проявляється у високому страху знехтування, емоційній нестійкості, невідреагованості під впливом фрустраторів, спонтанності агресії, нездатності її стримувати, задоволенні від заподіяння шкоди.

Діагностичний зміст амбівалентних реакцій у досліджуваних та типологічні орієнтири дискордантної амбівалентності особистості систематизували особливості прояву мотиваційної тенденції досліджуваних: амбівалентній особистості властиві розбалансовані (характеризується одночасним переживанням протилежних мотивів прагнення прийняття та страху знехтування, які досягають значної інтенсивності) та дезінтегровані (поєднує низьку інтенсивність мотиву прагнення прийняття з високим або низьким страхом знехтування) мотиваційні прояви.